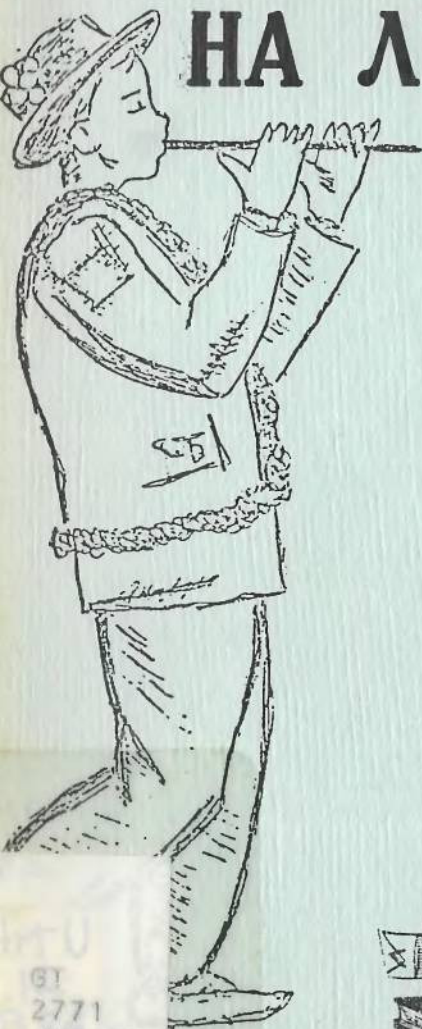

І В А Н Б У Г Е Р А

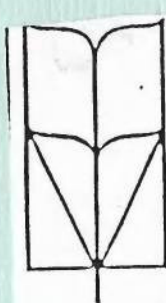
УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Віддання у святочному вбранні

GT
2771
.U4.88
1977
с. 1

ST. VLADIMIR
UKRAINIAN
INSTITUTE
LIBRARY Toronto

Дарунок
А. Задойка

БІБЛІОТЕКА ЛЕМКІВЩИНИ

Ч. 2.

ІВАН БУГЕРА

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Друге видання

В-ЕО
ПОВЕРЛА
НЬЮ-ЙОРК

1977

СЛОВО ДО ДРУГОГО ВИДАННЯ

Перше видання цієї книжечки появилось було у Львові, 1936 року, у "Бібліотеці Лемківщини" ч.2. Накладом Видавництва "На Сторожі",

Тож наше видання - це друге незмінене перевидання фототипом, з тим, що ми додали лише пару світлин-ілюстрацій.

Праця Івана Бугери "УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ" - це першорядний матеріал того роду, і він заслуговує собі вповні на збереження та вивчення, як цінного етнографічного матеріалу тієї перлини, найдалше на захід висуненої української землі - дорогої Л е м к і в щ и н и.

За В-во:

Д-р Микола Сидор Чарторийський.

ST. VLADIMIR INSTITUTE LIBRARY
620 SPADINA AVENUE
TORONTO, ONT. M5S 2H4

СЛОВО ВІД ВИДАВНИЦТВА.

Велика духова культура нашого Українського Народу збереглась в устних переказах. Це був найпростіший спосіб передати щось до відома потомству; колись переказ був єдиним джерелом відомостей про минувшину.

Переказ — це дорога виховання, морального і матеріального, що по ній поступають роди і народи у своїй віковій поведінці. Релігія, обряди, рідна мова, рідні пісні, рідна земля, рідна історія, культурні діла становлять спадщину по наших предках; вони є предметом, який треба не лише пильно зберігати, плекати та пізнавши — у корисному наслідувати.

Устний переказ, цебто традиція формує нашу душу, насталоє характер і волю до збірного зусилля — це чудесна криниця відживної обнови й сили до нових змагань. Нарід, що плекає свою рідну традицію, не загине, бо сила традиції незвичайно велика. Плекаючи традицію, докажемо правдиву і найбільшу любов до Батьківщини. Наше завдання: пізнати і наслідувати наших предків в їх чеснотах і добрих цінних поступках, а відкинути від себе все чуже, штучно прибране.

Всякі важніші переміни, що відбуваються в нутрі народу та потрясаючі події, які займають увагу широких народніх рядів, дають зачаток до творення нових пісень, що нераз довгі віки удержу-

ються в народній пам'яті. Отже й народні пісні, так само, як і мова, є витвором народного духа. Вони живуть, розвиваються, в'яжуться тісно із духовим життям народу, як його найсильніший вислід. Народні українські пісні розбуджують любов і повагу до рідного слова; розвивають й підносять усе, що лишень доброго і гарного в людській душі, заступають часто недостачу школи і писаної літератури.

Українська народня пісня плекає в нас почуття краси, розвиває природні спосібності нашого народу, і його фантазію; вона є могучим культурним чинником.

Велике значіння українських народніх пісень для пізнання історичного і культурного розвою українського народу — для науки взагалі: для історії, етнографії (побутівщини), дають українські народні пісні дуже багатий матеріал.

Українські побутові та обрядові — у цій книжечці зібрані весільні пісні на Лемківщині — вказують нам усю сполуку чисто українських народніх черт. Вони заховують у собі цінний нам старинний характер, нашу простодушність злучену з високою культурою. Любовні пісні відзначаються своєю задушевністю.

Велике культурне діло зробив автор цієї книжки Іван Бугера, збираючи пильно всі українські весільно-обрядові пісні на Лемківщині, бо вони відкривають перед нами чисту душу наших братів Лемків та цілому українському народові вказують, що засянські Лемки — це наші брати з крові і кости, їхня краса — поезія — це наша спільна українська поезія — властива нашому народові.

Ми українці Лемки вдячні авторові за його щиру працю, що в ній находимо живе від-

зеркалення нашої славної минувшини, як це співають:

„В нашім дворі став, Де я ся ту взяв; Ходив єм по Україні, Люди мі тя нараїли, Пан Біг мі тя дав“...

Ми повинні читати пильно ці рядки та взоруватися в нашому весільному обряді; zarazом вистерігаючися чужих плодів і пиття шкідливих алкогольних напоїв, бо це ані чести нам не принесе, а навпаки придержує нас серед небажаних і нікчемних обставин.

Недаром сказав наш найбільший поет і геній, Тарас Шевченко: Наша пісня, наша дума, Не вмере, не загине... От, де люди наша слава, Слава України!

Без золота, без каменю, Без хитрої мови, А голосна і правдива. Як Господа слово!

Ю. Тарнович

Церква в селі Кружльова, свидницької округи, побудована в половині XVII ст., завалилася в тридцятих роках XX ст.

ПЕРЕДМОВА.

Духова культура українського народу виявляється в звичаях і обрядах, зв'язаних із поодинокими фазами людського життя, поодинокими функціями праці та порами року.

В родинному житті грають особливу роль: народини, весілля й похорони.

Весільні обряди виходять поза рамки родинного свята і захоплюють цілу громаду. У теперішній весільній обрядовості зберігаються старі форми родинного життя, що сягає ще доби патріархату та перших часів християнства.

Тому, що сьогоднішня „модерна“ культура випирає щораз більше наші гарні, стародавні звичаї, наша молодь здебільша вже забуває свої рідні, батьківські весільні обряди й пісні та заступає їх часто густо чужою, нераз соромницькою тандитою — пускаємо в світ цю маленьку збірку з вірою, що вона бодай тут на Лемківщині причиниться до закріплення наших звичаїв, що основані на природнім законі Божім і науці Ісуса Христа.

Милик, у листопаді 1934 р.

Автор

ЗАЛЬОТИ.

Весілля на Лемківщині попереджає звичайно залицяння, що його облекшують всякі товариські сходи́ни, як забави, музики, а головно т. зв. „вичірки“.

Коли парубкові сподобається якась дівчина, старається конче її намовити, щоб ходила на „вичірки“. Таких вичірок буває в селі 4-5 партій. До одної хати сходиться найбільше 10-15 дівчат. Приходять там і хлопці. Дівчата прядуть і співають різні пісні, а парубки помагають співати та роблять жарти: висмикують прядиво, в'яжуть двом дівчатам разом коси і т. п. На тих то вичірках старається парубок свою милу добре пізнати.

Колиж парубок впевнився, що дівчина має охоту вийти за нього заміж — бере з собою двох поважних господарів, і звичайно в четвер вечором ідуть до неї на т. зв. „зальоти“. Беруть з собою 1 л. „палюнки“ себто горівки. Коли входять до хати, то наперед іде оден господар і другий, що їх називають старости, а за ними молодий. Староста знімає капелюх і каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ „Слава на віки“, відповідає господиня дому або господар — „Вітайте гу нам — просиме близше“. Староста відповідає: „Дякуєме за привітанку“, і дальше привитує господиню або господаря „як ся Ви ту маєти, чисьте здраві добре“. „Добре“ відповідає господиня „а як Ви ся там мати, що

нам нового повісти“. „Нич нове“, відповідає староста, „прийшли з ме до Вас, бо чули з ме, же мати коня (або корову) на продаж“. Господар просить їх до світлиці (це комната для гостей) і там сідають за стіл. Зачинають говорити про погоду, про господарку, та завсіди натякують про женячку. Тим часом в пекарні (кухні) мати смажить яєшницю й приготовляє на таріль бриндзю або сир.

Опісля кладе господиня на стіл хліб, коло хліба ставить бриндзю й яєшницю. Скоро староста бачить на столі хліб, витягає пляшку з горівкою, ставить на стіл, наливає в келишок горівки й подає господареві, кажучи: „Но пане газдо! Не прийшли з ме ту нич купувати, але от сему молодцеві подобалася Ваша Нацка, і хтіл би си ей од Вас купити. Але перше випийте, гардло треба промочити, жеби лекше било гадати“. Господар бере келишок до рук і каже: „Дай Боже, жеби то діло, яке зачинаме допровадити до skutku, а Вам пане старосто на здравле“. Коли господар випив сам, наливає й подає старостові, а цей передає по черзі всім. Так п'ють всі та зачинають говорити про „вяно“ молодой. Як вже погодилися що до приданого молодой, тоді звичайно — як парубок походить з іншого села — ідуть на т. зв. „оглядини“ себто на обзорини. Саме, родина молодой приїздить подивитися на господарство молодого. Звичайно того самого тижня ідуть „до записів“, це батьки молодят записують своїм дітям обіцяне майно, а потім (найчастіше в суботу) „несуть до священика на оповіди“.

ДРУЖБІВСЬКИЙ ТАНЕЦЬ, СПРОШУВАННЯ ГОСТЕЙ І ПЛЕТЕННЯ РІЦЬКИ.

Саме весілля на Лемківщині починається звичайно в суботу т. зв. „дружбівським танцюм“.

Одначе вже в четвер пополудні йде молодий просити сватбу на весілля, а в суботу вечером ходять дружби вдруге просити на весілля. Три дружби, одягнені святочно, але тільки в сорочках і в камізельках, з палицями в руках, ходять по родині, кумах і знайомих і просять їх на слідуочий день в гості. Коли прийшли до хати, стають коло порога і кажуть: „Найсамперід приходими до дому Вашого ознаймити причину прибитя нашого: Як сотворил Бог небо, землю й рай, а в тім раю першого чоловіка Адама, той чоловік жив висше 30 літ і подумав собі: Боже, Боже! Всі звірята попарі, а я сам. Бог вислухал єго молитви, зіслал на него твердий сон, винял єму з лівого боку ребро, приложил до правого — ставай Адаме, горе! Сталася воля твоя й жена твоя. Так і наш младенец вибираєся до св. Сакраменту і през нас трьох післанців просит: ажебисте не били велобні¹⁾, жеби сте били притомні²⁾, жеби сте зобралися завтра во свати; а як почувте галас, жеби сте ішли зарас. Слава Ісусу Хрісту“.

Тим часом у молодого грають музики. Їх справляє молодий на пращання своїм товаришам, і цю забаву називають „дружбівський танец“.

Рівно ж цього самого вечора плетуть дружки в молоді „ріщку“³⁾, співаючи притім відповідні пісні:

„Юш ся нам видає наша товаришка, кєби то далека, а то така близка.

Качалося ябко, долов яблонямі, наша товаришка розлучатся з нами.

Вивіли з ми ріщку з того камарішку⁴⁾, жеби люди знали, же мам товаришку.

Товаришко моя юш ся розійдеме, юш зелене пірко віті не будеме.

Дотля з ме го віли, аж ся нам сприкрило, тераз не будеме, бо ся розійдеме.

Ми сестри, ми сестри, в купочці ми росли, такі часи прийшли, же з ме ся розишли.

Росплет же мі мамо, росплет же мі косу, не дай мя до біди, дай мня до роскошу“.

По вивиттю ріщки йде молода з дружками та-кож на цей дружбівський танець.

ВЕСІЛЛЯ ПЕРЕД ШЛЮБОМ У МОЛОДОГО.

В неділю пополудні, сейчас по Службі Божій зачинається властиве весілля. Один дружба їде фірою по „гудаків“, а другі два йдуть просити ще раз сватьбу на весілля. Просять три рази, а й більше; чим більше просять тим парадніше і гонорніше. Просять обов'язково родину ближчу й дальшу, кумів і сусідів.

Менше більше як мине по запрошенні добра година, зачинають сходитися до молодого запрошені гості.

Тим часом в хаті молодого рух. Куховарки зносять столи і ставлять їх попід стіни, а попри столи ставлять лавки, щоб кожному було вигідно сидіти. Посередині, але так, щоб не дуже на заваді, ставлять лавки для „гудаків“⁵⁾, щоб пригравали до ідження. Столи накривають білими обрусами. На кожному столі кладуть 4 хліби, по 2 на купі, на одним кінці стола й на другім, а на середині лишають місце на миски зо стравами.

Коли ж вже приїхали гудакі, то зачинають гра-ти весільної, а сватьба та гості входять до хати. Поки всі посходяться, одні свашки припинають „весільникам“ відзнаки, т. зв. „пера“⁶⁾, а другі свашки роблять т. зв. „копію“⁷⁾.

Тим часом, поки це все приготовлять, весільні гості зійдуться. Дружба запрошує сидати до стола. До першого запрошує старосту і ближчу родину,

а дальше сідають всі ті, що прошені. Тепер всі моляться (староста на голос) і сідають, а свашки починають співати:

„Дайте же нам дайте по штирі килишки, будеме співати кожда на пребіжки.

Горі ледом, долов ледом дайте же нам дашто з медом. Дайте же нам солодкого, а за наше добре слово.

Дайте же нам дайте, што нам мати дати, бо ми ту не прийшли на дармо стояти — бо Вам кички ободреме і під ножки постелиме, бо нам зимно стати. Бо як нам не дате, то нас нагнівате, горці, міски, потрепеме, що на пецу мате.

Як з ми ту іхали, то з мися блукали, дайте же нам дайте по горнятку кави.

Далеко з ми вандрували, коні ся нам поцірали, дайте же нам ручнічка поуцірац коніцька“.

Як вже так свашки поспівають, то газда виносить з комори палюнку і ставить на столах по одній пляшці. Староста бере пляшку, наливає горівки до келишка і здравкає до молодого: „Боже, дай здрав'я пане младий“, а потім звертається до всіх весільних: „і Вам всім дай Боже здрав'я“. А всі відповідають: „найліпшого, пийте здраві!“ Староста випиває палюнку і наливає молодому, а молодий дає по черзі всім. Тепер закусують бриндзею й попивають кільки хто хоче, а притім співають та музика приграє:

„Не того м ту прийшла, жеби м іла пила, але тогом прийшла, бим ся веселила.

Не того м ту прийшла, що ся в пецу пече, але того м прийшла, що з барилки тече“.

Але й свати не дармують і нуж свашкам співати:

„Чом Ви свашки не співате, бо Ви рідкі зуби мате. Треба глини розмісити, свашкам зуби заліпити.

Чом Ви свашки не співате, бо Ви рідкі зби мате. Треба карпель остругати, свашкам зуби поставляти.

Свашенькі, свашенькі, самі молоденькі, нич не раді роб'ят, лем сващиті ходят.

А свашки знову співають:

Я свашка, я свашка, юже м присващила, еден чепец мала і тот ем пропила.

Я свашка, я свашка премілена свашка, жеби мі стояла при гамбусі⁹⁾ фляшка.

Як вже трохи поїли, попили тоді староста пере-прошує гостей, всі встають, моляться, староста бере таріль, кладе на нього скибку хліба, а вся сватьба запинає до того хліба гроші, по 1 зл. або 2 зл. З цих грошей дає опісля староста одну часть молодим, другу часть музикантам, а третю до церкви „од ключа“.

Тепер няньо (отець) і мати сідають на осібний столець, на подушки, по середині хати, молодий стає перед батьками, щоб просити о благословення, а староста зачинає проповідувати: „Догога Сватьбо! Зишли ми ся ту, бо наш пан млодий нас ту запросил, жеби з ме му товаришили в його веселім святі. Як сотворил Господь Бог цілий світ, а на нім розмайті сотворіня, звірів по парі, а на останку сотворил чоловіка самого, котрому дал мено Адам. І ходил Адам по раю, мал вшиткого подостатком, звіри го слухали, сади угиналися з найкрасшими овочами; сам Бог з нім розмовляв, а помимо того ходит Адам задуманий і смутний по раю, бо видит же вшитки звіри мают пару, а він сам. І задумал він просити Бога, жеби і йому дав Бог жену. Але Господ Бог знав його мисли, спустив на Адама твердий сон, винял ему ліве ребро, поставил гу правому і кличе

до Адама: „Адаме, Адаме!“ Адам пробудився, смотрит, а коло него красна невіста, котру він назвав Ева. А Бог звернувся до него і каже: „Адаме!, то ест твоя жена“. Дивно може дакому, чом то Бог не одразу сотворил перших людей обое? Може Він не знал, а може не хтів, жеби ті люди розмножилися? Ні! Бог в свій премудрости вшитко знал, але Він хтів, жеби тот Адам просил о то Бога, а не так жеби з ньом жил як ті зв'їри нерозумні. А словами: „Адаме!, то еси твоя жена“ — Бог дав перший шлюб нашим прародичам. Так само його потомки множилися за благословеньством Божиим. Так било аж до Ісуса Христа, котрий супружество освятил своєм присутнієм в Кані Галилейськїм. Так і наш молодий, вихований в послушенстві Богу і своїм родичам, задумал ожентися. Бо хоц йому ту зьлі не било при родичах, але видит як і той Адам, же вшиткі женятся, тож і йому смутно самому і просил він нас жеби ми з ним пішли по тоту паню млоду і жеби з ме запровадили їх до той нашой церкви, де они запрягнули собі любов аж до смерти. А тєраз звертає пан млодий до Вас няню і мамо і просит Вас о благословенство в тїм його таяк би новим житю. Він тєраз веце буде прив'язаний до своєї жени як до Вас, бо сам Бог сказав: „і оставит отца і матер, а приліпится ко жені своєї“. Але добрий син хоц ожентися, то все родичів ма шанувати і слухати, бо так сказав Бог в четвертій заповіді. Може він Вас коди і не слухав, бо то розмайті биват. Але як міг отец блудного сина прийняти, котрий розтратил вшиток свій маєток, так і Ви отпустє і поблагословте свого сина на тому нову дорогу“.

По тій промові молодий цілує найперше маму

в ноги й руки, а мама благословить його хлібом, обв'язаним горсткою лену. Той хліб несуть свашки до церкви і тримають його підчас вінчання молодят на раменах. Опісля благословить отець так само. Ця церемонія повторюється три рази.

За той час, заки молодий три рази поклониться батькам — свашки співають:

До стільця сідати, мамічки не мати, зийдь мамічко з неба, бо тя teraz треба.

Прошу Вас мамічко про Христові рани, лем Ви мі адпусте мої гріхи давні.

Прошу Вас мамічко про Христові муки, лем Ви мі складайте на голову руки.

Як молодий встане — дружби хрестять три рази палицями пороги. Палиці кладуть на хрест + і молодий переступає правою ногою через ті палиці до сіней, а опісля так само при других двер'ях на двір. Коли вже вийшли на двір, то дружби співають:

„Ідеме, ідеме през букове листя, ідеме глядати Янкові (ім'я молодого) невістя“.

Тепер виходить мама, бере на себе кожух до гори вовною і кропить всіх весільних свяченою водою.

МОЛОДИЙ В ДОРОЗІ ДО МОЛОДОЇ.

Коли вже весілля вирушило з двора до молодої, починають підчас дороги співати й грати:

„Боже, Боже, де я іду чи по жону чи по біду.
Як по жону, оженю ся, як по біду, забіюся. Як по жону, то на возі, як по біду, то на козі.

Яніцьку, Яніцьку што ті по коніцьку, зимну воду бродіш, до дівчатка ходіш.

Який отець, такий син, видобали з діжки сир — по зальотах ходили тим ся сиром гостили.’

Ой било жиц, било жиц, ой билося не жениц, еще овес зелений, било ходзіц без жени.

А за нашом стодоліцьком зіма там зіма там, коли я ся млодой жени дочекам, дочекам. Дочекамся млодой жени на єсєнь, на єсєнь, як облеці дробне лисця з черешень, з черешень. Дочекамся млодой жени в осени, в осени, як облеці дробне лисце з калини, з калини.

Ой гуся гось, гуся гось! Таке собі дівча вось, жеби добре робило, палюночки не пило.

Їдеме, їдеме, дрожку не знаєме, добрі люди знають, та нам повідають“.

Так їде ціле весілля співаючи і граючи, а коли молода на другім селі, то їде на возах аж до молодої.

МОЛОДА ЗБИРАЄТЬСЯ ДО ШЛЮБУ І ПРИГОТУВАННЯ В ДОМІ МОЛОДОЇ НА ПРИНЯТТЯ МОЛОДОГО.

Підчас того, як молодий приймає своїх гостей і веселиться, у молодої — тихо. В тім часі молода збирається до шлюбу. Насамперед вбираються дружки. На голови закладають букети, що їх звичайно купують у місті, а до коси прив'язують велику кокарду; вдягають горсети вишивані кораликами і укладані червені або рожеві спідниці. Потім передня дружка помагає убирати молоду. Молода вбирається в білу одіж. На голову кладуть їй маленький віночок з барвінку, що його припинають голкою без вуха. Волосся розпущене, а з него спадає на плечі одна стяжка. Опісля приносять мішок, розстелюють на долівці, молода сідає на сталець, ноги держить на мішку і вбирається. Давніше вдівала на ноги величезні чоботи. Тепер бідніші черевики, а багатші парадніші мешти. До мештів вкладає мати піря, щоб їй доні, молодій господині добре велися гуси. Опісля встає зо стільця, однак цілий час стоїть на мішку й вбирається. До війни, за старих часів убиралася молода в білий кабат з гафтом. Є це спідниця з 4-5 пол, в поясі морщена, а долиною пришитий широкий гапт або зубки. Опісля білий фартушок з полотна, перкалю або мушліновий, круглий 4-ро гранний, обшитий грубою коронкою.

Сорочка біла з довгими рукавами; коло шиї мала з гапту т. зв. майкетик, саме з гапту фальбанку, пришиту наоколо шиї до обшивки сорочки. Рукави гарно морщені, при листовках різноколіровими нитками. На долині рукав зібраний 5-6 разів і пришитий до обшивочки, нашитої на верха колірною борткою. Рукав закінчений так як коло шиї гаптом. Потім слідує білий дебетковий горсет, з переду і на плечах вишиваний різними тасемками, як зеленими, синіми, червоними та жовтими. По горсеті вбирали катанку. Це була певного рода блюзка, що тісно прилягала до стану. Катанка була звичайно біла, в білі шовкові пасочки. По катанці вбирали велику, білу турецьку хустку, зложену на грудях на хрест, запняту шпилькою на плечах. На голову брала над саме чоло куплений в місті вінець т. зв. букет. Волосся зв'язане при голові мотузочком, а відтак розпущене по плечах. В потилиці припинали голкою без вуха, маленький з барвінку вінок, а пониже цього віночка купу стяжок, що спадали на плечах. Як весілля було зимою, то молода вбирала ще великий, білий кожух. Тепер молода вбирається рівнож на біло, але трохи модерніше. Голову вбирає менше більше по давньому, тільки тепер спадає на плечах лише одна стяжка. Як молода збирається, то через цілий час так як і давніше стоїть на міху. Також підчас убирання кладуть яйце перед поріг і молода перед приходом молодого розбиває його. Стародавній кабат з гаптом служить тепер за гальку. Цоверх іде кабат вовняний або батистовий, гуфрований або в обшивці морщений. Білий маленький фартушок з коронкою або без фартуха, але тоді кабат убраний китицями шпарагусу. Біла блюзка і в зимі сердачок без рукавів. Ка-

бат і фартух не сміє бути пов'язаний на гудзи; тільки позапінаний шпилькою, або попросту повпиханий за пояс.

Коли вже молода вбрана, тоді мати дає доньці до вузлів потрошки всего насіння, як жита, ячмени, вівса, лену, кілька золотих, кавалок просфори і кусок хліба, та кожне в осібнім вузлику. Той хліб молода їсть сейчас по шлюбі і то таки в церкві, дає молодому й дружкам.

Підчас того, коли в одній кімнаті вбирають молоду, щоб була готова, як прийде до неї молодий, в другій кімнаті т. зв. світлиці, що в ній мають гості веселитися, застеляють кухарки столи, кладуть хліб, бриндзю, ставляють палюнку і приготавляють все, що потрібне для весільних з молодим.

МОЛОДИЙ ПРИБУВАЄ ДО МОЛОДОЇ.

Коли молодий входить з весільниками до двора, то молода заглядає на молодого через вікно, як кажуть „кукат на молодого“, але так, щоб він її не бачив. Поки ввійдуть до хати, зачинають весільники співати, бо в молодій двері замкнені, а при двер'ях стоїть видавця¹⁰⁾ і поти їх до хати не пустить, доки добре не виспіваються і не упросять. Свашки зачинають:

Пустте же нас, пустте, хоч лем на челюсти, як ся загрієми, то од Вас підеми.

Ішли з ме ту по тім сьніжку, послідили ми ту лішку, а ми з відти не підеме, покаль ми ей не возьмеме.

Тільки нас ту прийшло, як за грейцар маку, сядемо до кута, не буде нас знаку.

Чи з те нам ту раді, чи з те нам не раді? Як з те нам не раді, то підемо з тади.

В нашім дворі став, Де я ся ту взяв; Ходив єм по Україні, Люди мі тя нараїли, Пан Біг мі тя дав.

Де ся курит, там ся курит, моїй милій з коміна, вчера вечер пір'я дерла, згоріла їй періна.

Тепер староста пукає до дверей і говорить: „Чесний наставніче тутейшого дому! прошу на слово на дві“. Видавця отвиріає двері. Староста: „Слава Ісусу Хрісту!“ Видавця: „Слава на віки“. Староста: „Чесний наставніче тутейшого дому!

Ми люди вандрівні. Ідеми сьвітами, і не дивуйтеся же з мо трафілі так легко до дому Вашого, бо нас ту звїзда запровадила. А же з ме застали двері замкнуті, то ми тому не винувати, бо як би з ме прїшли потїхо, то напевно би з ме нашли двері отворени. Але же компанія моя з далекої

Українське весілля на Лемківщині в селі Риманівська Заводка. На ілюстрації бачимо 4. весільних друзів з топірцями і завітчаними кашелюхами, молодцю з молодим та своїми 4. друзками, з вітками Єарвінку й кїток на голові, невісти у широких фацеликах, по середині стоїть староста й сидить Впр. о. Михайло Жеплинський, місцевий парох, у долі „хоровай“. Це дуже цїна і гарна світлина.

дороги, змучена, як довідалася же цїль нашої дороги блїзкий і же в тїм домі можемо отпочити, а і дашто випїти і перекусїти і набратї сили на дальшу дорогу, то з той радості наробили галасу, кріку, трїску, а Ви певно встрашилися і з того поводу пред нами, як пред злима людми двері

замкнули, але пісμο сьвяте повідат же просте, а дастся вам, пукайте, а отворят вам. Тож споді-
вамся еднок, же просьбі моїй не одповісте і до
свого дому нас приймете“. Видавця: „Пане стар-
росто! „Барс красні Вас витам, але на такий
одпочинок Вас пріяти не можу, бо устава наша
нам нато не позвалят. Мусите замельдуватися у
війта. А на прекуску, то ту зараз поніже ест
туня господа, а Ви певні і пінязі не мате дуже,
то можете там попоїсти і попїти, бо они Вам і
скредитуют. А гадате, же Вас ту звїзда запро-
вадила, то кус юш циганите. Бо іщи слонко не
зашло, а Ви мислите, же то звїзда. Ви певно
з дороги зблудили, а же не мате де подїтися, бо
юш надходить ніч, то бисте певно хтіли в нас за-
ночувати. А ми люде спокійни, а Ви розбрїйні,
як звиклі вандрівни бивають. Бо як били бисте
порядни, то бисте пільнували свого газдївства, а
не вандрували. Робїти ся Вам не хце, бо опу-
щаєтеся на легкий хлїб, а ми таких обав'ямеся.
А дивно Вам же з ме двери заперли, то в нас
такий звичай, же двери запераются, бо од того
сут двери, а г вас певно і дверий нїт. Но але
гадате, же ваша цїль ту, то прошу оповїсти зачим
їдете. Може барс їстися Вам хце. Яка цїль, той
дороги?“ Староста: „Цїль або прїчина нашой до-
роги ест така: „Ест ту межде нами дуже красний
молодец і до себе подїбну нашол собі молодїцю.
Але як то ріжни випадки бивають, так і йому
пригода ся стала, бо му тота молодїця деси про-
пала. А жеби ей однайті, попросил і він собі зо
свойой родини люди до того здїбних і далі за
ньом глядати. За сьїдом обишли з ме по тих
горах, долинах, аж ту трафили з ме на сьїд, а
за сьїдом, аж ту до того дому. А навет нумер

дому нам знаний і зато слонко ніско, але і ми коло ней бізко. Бо як повідають: „о вовку по-мовка, а вовк за дверями.“ Но то юш знате ціль нашой дороги, а мишлю же нам позволите перекрочити Ваші пороги. Видавця: „Но то кед юш така справа, то прошу входити до дому нашого під тим варунком, же будете спокійни і ніч веце не будете жадати, окрім той молодиці, котрих в нас не бракує, а може іщи красша як Вагґ молодец“.

Нераз буває, що просять довго, то співом то словами, а як довго не впускають, то дружби підсадять двері, отворять і ціле весілля рухне до сіней і просто йдуть до хати.

ГОСТИНА У МОЛОДОЇ — МОЛОДЯТА ВИБИРАЮТЬСЯ ДО ШЛЮБУ.

Коли вже молодий увійшов із весіллям до хати молодої, дружби засаджають свашок і всіх весільників за стіл, а свашки сейчас співають: „Не будеме їсти, не будеме пити, поки нам не дате, пощо з ми ту пришли“. А староста сейчас зачинає: „Пане видавцьо! Прошу їщи на слово. Не конаєц на тим, же Ви нас ту пріяли, їсти і пити з те нам предложили, бо ми хцете, жеби Ви нам самі тоту молодицю ту пріпровадили. Бо як патріярх Авраам постаріся, то завівал свого найстаршого слугу Єлеазара і казал іти му до своей вітчини Мезопотамії, кажучи: „Іди до родини моеї і возми од тамаль жену синові моему Ізаакові. Але не бер з іншого роду, що сут безбожни. Слуга яко послушний свому панові, вибрал ся в дорогу, як ми гнеска, і прішол до міста Харан, де мешкал Нахор, брат Авраама. Він затримался за містом при студні, де якраз хтовди виходили невісти черпати воду, бо било то гу вечору і просил Господа Бога: же котру він попросит жеби му дала води напитися, а она не одгварит, то буде жена Ізаакові. І справді втот час прішла дівчина Ревека, дуже красна по воду. А коли слуга зажадал од ней води, она зараз подала, котру він піл. А як напілся то і верблюди його напоїла. А як прішол до дому ей родичів, де го красно пріяли, як і

Ви нас ту гостити зачали, але він одповіл: „Не будеме їсти ани піти, покля не дате Ревеку за жену Ізаакові“. То і ми били бизме деінде пішли, бо і нас кликали, але ми слухали тіж свого пана і зато лем до Вас тягнеме. І Ви нас дост красно пріняли і гостити нас починате, але ми не будеме ані їсти, ані пити, покля нам тіж тоту Ревеку не пріпровадите“. Видавця: „Хто зна ци она не встрашилася і може даде скрилася, але піду глядати“. Видавця відходить і по хвилі приводить стару бабу, що вбрана в кожух, вовною на верх. Староста й сватъба висмівають її, водять по хаті, заглядають до зубів, чи не стара, висмівають її, а в кінці виганяють за двери. Потім видавця приводить дружку молодой. Староста й сватъба оглядають дружку чи не крива, чи красно ходить, чи не парадна, а в кінці кричать: „билаби яка би била, але то не тота“. Видавця приводит другу дружку. Староста приймає її й каже: „Тота подібна до ней, бо разом ходили, то ей пріймеме, жеби їй не цлося. Але для млодого просиме іщи поглядати, тоту, котра впала в серце пану молодому“. Ця сама церемонія й з третою дружкою. Накінець приводить видавця панну молоду, що сильно плаче і каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ Староста каже, що ця і що на неї годиться, а свашки співають: „Не плач Націю (імя молодой) не плач, не бере тя сларкач, бере тя урода, хлопец як ягода. Весела хижечка, покля я дівечка, а як буду жена, буде засмучена!“ Видавця звертається тепер до молодого і каже: „Пріпроваділ ем ті панну прекрасну, котра буде женом твоюм і ти будь, і ти будь їй вірним мужом. Зв'яже вас священник сільним узлом, котрий вас буде до смерти тримати, а жадно не можете го розорвати, бо муж

і жена, а сьлюбна пара, то єст допіро чоловік. Жийте в парі, в честю аж до смерті“.

Молода дає тепер дружбам, видавцьові й старостові хусточки до носа, що їх привязують до камізьлок, яко свої весільні відзнаки, а староста яко знак ранґи весільної. Дружки тимчасом пришивають дружбам до капелюхів або на груди пера. Тепер молода бере молодого за руку, дружба саджає їх за стіл, а староста просить рішкку: „Пане видавцьо! Бо іщи не конец. Як Господ Бог покарал рід людский потопом, а лем Ной до своєм родінам в арці пливал по чодах, а як вода юш опадала і арка на горах Арарацких осіла, то для певности випустіл він голубицю, котра повернула і зелену галузку в дзюбі прінесла, яко ознак, же води упали. То і я Вас прошу, жебисте нам рішкку, яко ознак весільний прінесли“. Видавця приносить рішкку, що її встромлюють до хліба перед молодятами. Тепер староста бере пляшку з палюнкою наливає до келишка і здоровкає до молодят „Боже дай здрав'я“. Молодята відповідають: „Найліпшого“. П'ють самі і дають по черзі всім. Свашки п'ють, перекусують хлібом і бриндзю та співають:

„Юш будеме їсти, юш будеме пити, бо юш з те нам дали, чого з ми ту прийшли.“

Прийшли з ме ту по ню, на тім сивім коню, она ся радує, мало ся не здує.

Закукала зазуленька під селом, заплакала пані млода за столом.

Нацю, Нацю (імя молодої) біла ружа, не тра било тобі мужа; ані мужа, фреїра, було ходзіц як лелія. Ані мужа, ані дітий, лем тя кійом вилоїти.¹¹⁾

Така наша пані млода, як на ярку бистра вода — така она є весела, як би мала штири села.

Ой бив сом там,¹²⁾ бив сом там, капелюшек
зостав там; капелюшек і перо, на червено фар-
бене. На червено, на біло, што го дівча фарбіло.

Як бис била уцекала, то бис била уцекла, а ти
пішла до покриви, то з си ножки попекала.

Тепер дружба вдаряє палицею об траґар, це
бельок під стелею, на середині хати і просить
о спокій. Староста говорить молитву: „Отче наш“.
По молитві дружби ставлять серед хати столець,
на столець кладуть подушки і на них сідають
батьки молодої. Молодята стають перед батьками
молодої, а староста, що стоїть коло них, зачинає
промову: „Кожий добрий дар завсе од Господа
Бога походить, то і тот стан малженьський, до
котрого то стану тоти двоє молодята собі всту-
пити замисьляли, од Господа Бога ест. І нато ми
ту зишлися родина, жеби тоти молодята едно гу
другому припровадити і так паром в церков до
сьлюбу запровадити. Тераз дороги родиче, і ти
паро молада треба Вам розважити пред тим Са-
краментом сьлюбним, же тераз отталь всі разом
підеме до церкві, до престола, де пред Божим
престолом зложите собі сьлюб, перед котрим Вас
ніч інше не розорве, хибаль смерт і гріб. Вибе-
ратесь од своїх родичів, як би в сьвіт Вам не-
знаний, далекий. Ваше серце і руки зв'яже Вам
сьвященик на віки, то добре собі розважте, што
гнеска робіте, жеби сте не жалували потім на ціле
житя. Розважте прісягу і обов'язки свої, а особли-
во Ти пане млодий, як маш міловати свою жену,
як ей шанувати в добрі й згоді з ньом жити. Знай,
же коня або вола одміниш, як не удаєся, ґрунт
продаш, як ест кепский, неурожайний, а з женом
получитися, то хоц би била яка планна, то треба
юш до смерти жити. Уважай на то, же де згода

і єдність, то в такому роді квітне благословенство Боже, квітне рай неба. Там де єсть згода, там єсть щєстє і достаток хліба. Што ти пригадуєш, тим найрядит жєна, а робте вшитко уцтиво так Ти як і Она.

А тєраз Ти панно млода. Не думай собі, жє як вийдєш замуж, то собі вільности набудєш, бо идєш з під опіки своїх родичів. Не забувай, жє идєш зас під опіку своїому мужові, і то служба не на рік ані два, ає до самой смерти. Знай жє зостанєш газдиньом, ає газдиньом зостати не нато, жєби ключи за поясом носити, варити, їсти і розказувати, ає до кожного кута тра зазрити і зробити, бо гадають, жє: „жєна три угли тримат, а газда єден“. І то правда. Бо добра газдиня то тримат три угли, ає планна, то ани єден. Знай, жє добра жєна єсть мужови щєстє, поміч, єсть му оборона, стоїт му за цілий сьвіт, як злота корона. А недай Боже, як злослива, сварлива, а до роботи лїнива, то єсть му сїльом в оку, єсть му так, як колька в боку. Кєпска з нєй газдиня, кєпска мати. Така мати ані діти добрі не виховує, в таких газдївствї ніч не прибиват, хїба вшитко сє розлітує. Но і як з те собі тото вшитко розважили і як єсть така воля Божа, жєби з те сє злучили, то юш Вам вєди ніч не треба, лєм взнєсти сєрцє і очи до неба і просити родичів о благословєньство, жєби з Вас било щасливє малжєньство, бо дє отєц і мати благословит, там сє добре господарит“.

По тїй прємовї старости, батьки млодої благослов'ять скорше млоду, а опісля млодого хлібом і лєном, що його свашки принєсли від млодого. Підчас того свашки співають: „До стїльця сїдати, мамічки не мати, зийдь мамічко з неба,

бо тя тєраз треба. Прошу Вас мамічко про Христові рани, лем Ви мї одпустє мої гріхи давни. Прошу Вас мамічко про Христові муки, лем Ви мї складайте на голову руки. Ой мамічко моя виховала єс мя, прошу, ти мамічко поблагослов же мя“.

Тимчасом дружби „жегнают“ пороги, самє кладуть на хрест палиці, молоді держатьсє за пороги

Типи населення Лемківщини зо села Милик — Новосадеччина

хустинки та обое нараз крочать правою ногою до синій. При других дверях так само і виходять на подвір'я. За ними виходить ціле весілля й стають рівнож на подвірю.

Тепер виходить мати в кожусі, вовною на верх і кропить ціле весілля свяченою водою. Дружби уставляють похід. Наперед іде „копіаш“, що співає і скаче через цілу дорогу. За ним дружба з річкою. Відтак молоді, дружки й всі весільні.

МОЛОДЯТА ЙДУТЬ ДО ШЛЮБУ.

Коли вже похід весільний рушив, всі співають:
„З гори їд, з гори їд; на долині гамуй, дівчинонько моя, шануй же мя, шануй.

А Милицка (село молодої) церков з далека ся блищит, бо ей малювали з Відня малярніці. Наша пані млада злато на ню дала, же би ся світило, як буде шлюб брала.

Їдеме, їдеме, чи плоти не плоти, як би з те не мали ніякої роботи.

Як я їхав през тот хотар, візок ся мі розторкотав, збирай мила колесечка, будеш моя фраїречка.

Такий ся мі залищав, што ногавиц поживав, ногавиці не вго, не піду я за него.

Чиї ж то коні ве дворе, што мают золоті кантори, чиї ж би били?, мої сут, што мя до дівчини занесут.

Їше м собі не підскачив, юш мі ручку давала, іше ся мя запитала, чи ту буду до рана.

Ти повідав же мя возмеш, як на горі жито зожнеш. А ти зожав і пов'язав, а по мене не отказав. А ти зожав і пшеничку, мене с не взяв за жіночку.

А ти циган добре грай, на ножки ся припатрай, буде добра вечера, чорна кура печена.

Не буду ся женив, аж по новім роце, возму собі дівча, што ма чорні очи.

Просили нас на весіля на барані кишки. А ми пішли так як глупи, не взяли з ме ложки.

Не буду ся женив, най ся біда женит, най мое дівчатко чекат до осени.

В нашім дворі рокита¹⁸⁾ чорно-біло преквітат, ходят хлопці коло ней і торгают квітки з ней.

В нашім дворі сосна; чом же не черешня, як єсь мя любував, чом же не береш мя.

Сьпівайте дівчата закла ваші часи, закла заплітате свої довги власи; бо як їх будете горі почесовац, будете гтовди горенько бановац.

Мамусь моя мамусь, лем мя єдну мате, помисьлійте над тим за кого мя дате. Чи то за єдного, чи то за другого, матусь моя матусь, би лем за шумного.

Ой мамічко, мамко шумне мено Янко, шумне мено єго, дайте мя за него.

Даєте мя маміцько, за того Яніцька, што маштири волки п'ятого коніцька.

На зеленім дубі сідят два голуби, люде їм завідят, же ся раді видят. Не завідте люди, бо не мате чому, бо ся сподобало то єдно другому.

Прешла осінь прешла зима, а наш гусяр жени нема. Складайте ся по грошові, купте жену гусярові“.

Так співаючи доходять до церкви. Молоді стають в притворі і чекають на священника. Приходить священник, отвирають церкву і як молода переступає поріг церкви, то дружки лов'яться молодой кабата.

Належить ще зазначити, що хлопці біжать наперед загородами і бічними стежками та загороджують молодому дорогу. Молодий мусить дати $\frac{1}{2}$ л. горівки, тоді хлопці відкидають друки і молодий іде до шлюбу без перешкоди. Коли жених походить з другого села, мусить дати 1 літру або й більше окупу.

ЗАБОБОНИ ТА ВІРУВАННЯ, ЩО ЇХ ПРИВ'ЯЗУЮТЬ ДО ШЛЮБУ.

Із шлюбом молодят у церкві лучать багато забобонів і вірувань, що їх належить викорінювати, як незгідних із достоїнством св. Тайни Подружжя, однак для цікавості читачів, їх тут наводимо.

Підчас присяги бере дружка кінець кабату молоді й накриває молодому ноги. Притім як дружба мудрий, то уважає і не дасть, щоб молода мала верх над молодим. Бо як не припильнує, то пропало. Коли дружка накриє кабатом молоді молодому ноги, то він мусить ціле життя слухати своєї жінки. По присязі, як молоді встають, то молода мусить уважати, щоби встала перша, щоб муж над нею не старшував. А як тільки встане, то сейчас обертається й правою рукою скидає дружкам з голови вінці; котрій перше скине, то то перша вийде заміж. Дальше вся сватська уважає як горить світло. Як свічки світяться ясно і спокійно, то життя молодих буд добре. Як свічки тріщать і порскають, то будуть обое сваритися. Як свічки мляво світяться, то будуть хорувати.

Коли молодята по шлюбі виходять з церкви, то держаться за кінці білої хустини, що її молода шие спеціально на ту ціль. Притім молода й дружки

уважають, щоб хто не зірвав або не розірвав молодій цього малого віночка, що має на голові, бо тоді життя молодих булоб не добре. Ідучи через церкву, молодий, молода й дружки ідять цю скипку хліба, що молода мала в пазусі.

М. Андрійченко: ДІВЧІ ВЕЧЕР

МОЛОДЯТА ВЕРТАЮТЬ ВІД ШЛЮБУ.

Коли тільки молодята перейдуть церковну браму, то дружби сейчас зачинають співати:

„А я тобі присягала, аж мі ножки тепли, же ты не опушу аж до самой смерти“.

Цю пісню повторяють кілька разів.

Присігала с Нацьо (імя молодой) в церкві при образі, же ты свого мужа нігди не образиш.

Присігала с Нацьо пред Панном Марійом, достала есь мужа як білу лелію.

До церкви едно, а з церкви двоє, а вшитко то вшитко пані млада твоє.

Шумні єм ся обув, легко мі ходити, шумне дівча м достав, не хце мя любити.

Марисю, Марисю, бо я ты не лишу, бо я твої очка на папір запишу. На папір запишу на клинок завішу, жеби люди знали, же я мам Марисю.

Марисю, Марисю, яка з мі Марися, же з мі не подала ручку на конюся. Не подала с ручку, подай мі шабличку, жеби люди знали, же мам фраїречку.

Кому добре, тому добре, мі добре самому, інши баби ідят сіно, а моя їст солому.

Добре тому пахолкови¹⁴), що ся женит при вітцьови, а тому горка біда, што ся женит у сусіда.

Розвивайся бучку з доли од кореня, мало де ся знайде з фреїречки жена.

Но мой веру спасену¹⁵⁾ чирай ме ся на жену.
Моя велька, висока, твоя сълепа през ока.

Ти Нацьо, ти Нацьо шкода твого зросту, дістала єсь хлопа, як заячу ножку“.

Так співаючи доходять до хати молодої. Двері в молодої замкнені, тому весілля стає перед дверима і зачинає співати:

„Не зійдеми з воза, треба нам драбинки, не підеме до хиж, дайте нам палюнки.

Палюнечка трунек, добра на фрасунек, хто ся ей напіє, той ся не фрасує.

Тепер староста пукає до дверей і говорить: „Пане видавцьо! прошу на слово“. Видавця отвирає двери. Староста: „Слава Ісусу!“ Видавця: „Слава на віки!“ Но то Ви зас ту; тота зьвізда зас Вас ту провадит?“ Староста: „Та зас, бо ми юш маме ту приналежність і ту наше право аж до рана, бо таких людей як Ви гостинних, то поглядати. А ми лем до таких людей заходиме.“ Видавця: „Но, але што Ви ту од нас хцете? Почастували з ме Вас, Реваку з ме Вам дали, а і ознак, што сте нас просили; то я мишлю же ту юш жадного права не мате.“ Староста: „Пане видавцьо! Ми ту zostавили столи заставлени даром Божим, то би з ме хтіли разом з Вами спожити і до рана забавитися. Бо teraz в ночи де підеме. А як слонко вийде на полудне, то маме часу і не заблудиме.“ Видавця: „То прошу вступити і тоти дари спожити.“ Входять.

ГОСТИНА В МОЛОДОЇ ПО ШЛЮБИ.

Як увійдуть до хати, то свашки й свати сідають за столи, а молоді, дружки й дружби танцюють. Підчас того свашки співають:

„Ой Нацьо, ти Нацьо (ім'я молодої) по твоїм гонорі, не будут ти піскац парібці по дворі.

Дотля ті піскалі, а не оставалі, а тераз не будут, о тобі забудут.

Юш єм ся оженив, юш єм ся потішив, юш я своє пірко на клинок завісів.

На клинок, на клинок, аш на самий сподок, жеби люди знали, же я не паробок.

На клинок, на клинок, на клинок в коморі, дармо мя паробці чекате во дворі.

Чорна гора³ родит попер, чия будеш Нацьо тепер? Тепер буду Янко твоя, бо Ти Янко душа моя. Як го будеш називати: драга душо, квітко златий.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в суботу за мою роботу, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в неділю за мою надію, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в середу за мою череду, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в цятницю за нову спідницю, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене граблями, не ход за хлопцями, не піду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене мотиком,
не ход за музиком, не піду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в сьвітлиці,
не сід на музиці, не буду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в коморі,
не ход ти по дворі, не піду юш.

Бив мене муж, бив мене юш; бив мене в боїску,
не ход в кабатиску, не буду юш“.

Так бавляться з годину. Опісля дружби просять
всіх сідати. На передне місце сїдає молодий з мо-
лодою. За ними дружки, сватьба і всі весільні.
Тепер приносять кухарки сос. Є це варена мука
на росолі, і покраяне в ній мясо. Притім свашки
всмївають кухарки:

„Ой не є то, не є, як нашій кухарці, ходит коло
пеца, облизує пальці“.

Весільні п'ють горівку й їдять. Дружки припро-
шують, а дружки тепер співають на парубків:

„Ой дружба я дружба, тяжка моя служба, за
штири дним косив, за дружбу мя просив.

Панове дружбове так ся пописали, за келишок
пива коршмі очухрали. За келишок пива і за пу-
гар води, іще очухрали на останку сходи.

А пан дружба коня нема, бо го осідлати не зна;
осідлайте же му кота, най си сяде на нього з плота.

Панове дружбове помалу стріляйте, Милик мале
село, лем го не завальте. Як го завалите, то го
поставите, нашій пані млодій пораду зробіте.

Наш пан дружба любив дружку, зробив стежку
през петрушку, през петрушку, през капусту, наш
пан дружба любив дружку.

Панове дружбове перина ся поре, треба рано
встати, перину латати“.

Десь так по годині, коли з'їдять перекуску,
молоді виходять зза стола і танцюють досить

довго. Рівнож танцює й молодь з села. Танцюють около дві години.

Підчас того, кухарки забирають зі стола все, що на нім знаходилося, стріпують обруси, приносять свіжий хліб, складають так як передше і все приготавляють до вечорі.

Менше більше по двох годинах, дружби зачинають просити засідати до вечорі. Молодь з села забирається домів, а молодята засідають до стола. Коло них сідають дружки, старші свашки й староста. Дружки не сідають, тільки ходять, розносять їдження та припрошують гостей. Рішку встромляють до хліба перед молодими. Наперед приносять на стіл росіл з фасолею або горохом, і то кілька мисок, відповідно до числа гостей. Коли подадуть на стіл миски, дружба пукає о бєльок, що під стелею на середині хати, а весільні встають і моляться. По молитві п'ють по черзі горівку, їдять росіл, а притім співають:

„Ой Боже, Боже, що ся не стало, з нового горця месо пропало. Ані меса, ані юшки, ні росолу ні петрушки, вшитко пропало“.

По росолі подають риж, а свашки знову співають:

„Гнеска риж, завтра риж, такий человек та як книш. Гнеска крупи, завтра крупи, такий человек, та як глупий“.

Опісля подають мєсо і капусту. При капусті знову співають і насміваються з кухарок:

„А кухарочка пишна, капустиця квасна, фуру дров спалила, капусти не зварила.“

Не буду я капусточку їла, бо би мене голова боліла, але буду палюночку пити, не буде мя голова боліти.

Капуста, капуста, зелена не густа, яка ваша хижа прєс фреїра пуста.

Не зато в пуста, жebим го не мала, але зато пуста, жем го понехала.

На капусту очи спушу, а на кашу аж ся трясу“.

Мабудь при жадній потраві не співають так багато, як до капусти. Певно ддятого, що всі на ню не раді, бо в дома майже кожний день їдять капусту. Потім співають матері молоді:

*Лемківські „гудаки“ — музиканти в селі Злоцьке.
Світлав Др. М. Дзерович.*

„Будеш ти мамічко горенько плакала, як ти буде
една лижка зоставала.

Зостане ті лижка і в полю робота, заплачеш
мамічко як бідна сирота.

Мисьлілась ти мамо, же ся мя не збудеш, а ти
повідала, же плакати будеш.

Ой Нацьо, ти Нацьо што ся ті звиділо, сподо-
бало ти ся таке решпектило“¹⁶⁾.

Як переспівають пісеньки до капусти, що їй ідять поволи, музиканти зачинають грати мельодію, що її, ціле весілля ще не грали і знову не будуть грати аж при капусті. Коли музики переграли, свашки зачинають співати на цю саму мельодію:

„Ма баба, ма баба пінязькі в лесе, кійом ей, кійом ей, она принесе.

Од шенку до шенку дай млода віна, північка замкнена ключиків нема“.

Ці пісні співають і грають з п'ять разів. А музиканти грають цю пісню щиро, бо підчас того, дружба бере таріль, кладе перед кожним весільним, а ті вкидають до него по 5-10-20 грошів. Як обійде всі столи — тоді дружба вкидає ці гроші музикантам до баса. На тім вечерю кінчать, а дружба вдаряє палицею до белька, і просить о спокій. Староста встає хреститься три рази і зачинає на голос молитву, а по молитві каже: „Весечесна сватьбо! госці й Ви чесний господарю дому того. Кожному з Вас певно відомо ест, же прі дуже важній хвилі в життю люцкім, каже нам стародавний звичай обходити урочисто і то в товаристві з родином і приятелями своїма. Перша важна хвіля нашого житя ест прибитя на сьвіт. Ест то яко весна нашого житя. Друга не меньше важна хвіля ест то зміненє свого самотного стану в стан малженьский, ест неначе літо нашого житя. А третя хвіля ест то конець або осінь нашого житя. Стародавний звичай каже нам то обходити урочисто, бо уж дуже давно в Старим Завіті Рахуіл свой дівці Сарі робил весіля, котра зостала женом молодого Товії, сина Товітового, котре тревало 14 днів. А зас старенький Товіт своєму синові Товії зробил весіля, як повернул з той

далекої дороги, на котрім бавилися 7 днів. То було в Старім Завіті. Але і в Новім Завіті як зме чули зо св. Євангелія, же в Кані Галилейскім було весіля, на котре били запрошені Ісус Христос з Пречистою Дівою і з Апостолами і на тим весілю зробил Ісус перше чудо, де перемінил воду на віно. То віно було подаване госцям і з нього били всі госці барз задоволені, і ми то на весілях до днесь оповідаме. Рівним тому тіж прикладом і тот наш чесний господар дому того, котрий робіт весіля своїй дівці, на котре то весіля запросил він нас, яко свою родину, аби спільно забавитися і тот акт возвеличити. Радуються тоти родиче, же ім Господ Бог допоміг тоту дівку виховати і до того вінця малженьского поблагословіти, бо де отець і мати благословіт, там ся добрі господарі“.

Коли ж просять на весілля священика, то промовляє священик.

По тій промові виходять всі весільні зза стола, лишається тільки молода, дружки й старший пан староста.

Свашки повиходивши зза стола, розказують собі танець. Танцюють самі старі. Дружба додає їм охоти. Знаючи, що старі крім „гопака“ не знають нічого танцювати, приспівує:

А я старий дирда, дирда, не танцював нігда нігда, а на старіст мусит, мусит, бо мя кашель дусит, дусит.

Дві бабі ловлять старого хлопа і скачуть дрібно „гопака“ і то дуже скоро. За дружбою це саме приспівують старости. Танець іде жваво і триває найменше пів години. Коли музиканти бачать, що старі помучилися, тоді перестають грати.

При тім танцю і старі приспівують собі:

Іще м не танцював аж буду пробував, з бучка на яличку буду прескакував.

Я старий, я старий не хцут мя дівчата, возму басалигі¹⁷⁾ пожену телята.

Ой ти старий шалений, чирай ме ся за жени. Дам ті стару за младу і капусти заграду.

Заграйте старому, як не мате кому, старий ся утішит і піде до дому.

Умер старий, умер юш лежить на десце, як би му заграли підскочив би еще.

Тимчасом поки старі танцюють, передня дружка кладе на таріль хустку, на хустку дві булки, а в них впихає по 50 гр. З боку ставить два горнятка.

Староста встає, бере поволи' цей таріль з подарунком, стає перед молодю і каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ Молода відбирає подарунок, кладе до фартуха, і каже: „Дякую панови старостови за послугу, а пані дружці за дар. Бст мі тот дар милий, а пані дружка сто рази милійша, обіцююся шумнати, поцтивости мати, покля мя буде Бог на сьвітї тримати, а на останку ся добре витанцювати.

Опіся так само дарує друга і трета дружка. Молода ховає ці дари до фартуха, виходить зза стола, ховає дари і танцює.

Дружки тимчасом дарують дружбам. Зачинає передня дружка дарувати передньому дружбові, тому, що держить рішку. Складає на таріль тісточка, чеколяду, яблука, папіроси, цукорки, 2 булки і накриває хусточкою. Староста бере той таріль і несе дружбові до другої хати, бо там дружби ховаються. Як староста його знайде, говорить: „Слава Ісусу Хрісту!“ Дружба бере з тарілки дари й каже: „Дякую панови старостови

за послугу, а пані дружці за дар. Єсли мі тот дар милий, а пані дружка сто раз милійша, обіцяюся шумнати, поцтивости мати докля мя буде Бог на світі тримати, а на останку добре ся витанцювати.

По тих словах скадає на тарілку гроші 5-10 зл. і просить старосту дати ці гроші дружці за дар.

Староста приходить з грішми до дружки й каже: „Принюс ем ти пані дружко дар од пана дружби“. Дружка встає і говорить так само, як дружба. Так само дарує друга дружка і третя своему дружбові.

По даруванні виносять столи і всі танцюють до раня та притім співають:

Медведю дай лабу, бо підемо, бо підемо по бабу; баба ся опила, тай медведя забила.

Зазуля кукала, правду викукала, же я ту не буду, де м ся виховала.

Коли вже починає дніти, то свашки співають:

Треба ся нам треба домів заберати, що мами то мами треба призерати.

Дому, дому лихий газдо, не вищиряй зуби з кождом. Люде орют, люд сіют, а з Тебе ся газдо сьміют.

Вобирайся Нацю (імя молодої) вибирайся з нами, але свої злости прилож каменями; прилож каменями, прицупкай ногами, жеби с била добра меже сусідами.

Ой Боже мій, Боже мій чия же я, хто же мій. Нашла м тераз такого, што буде мій, я його.

Кухарки коли почують, що свашки приспівують і що вже хочуть іти домів, кажуть дружбам заносити столи. А коли вже столи занесені, подають хліб, горівку, яєшницю і бриндзю. Весільники ідять і співають:

„Под ми дому, под ми кожда, бо пред нами фляшка прожна, а як ми ся нарадими, то ми фляшку наповними.

Под ми дому, под ми, бо юш не зайдеми, де нас ночка зайде, там преночуєми.

Свитай Боже свитай, жеби скори ден бив, жеби я увидів в котрим дворі я бив. Ци в тім мурованім, ци при тім дівчатку шумні мальованим.

Підеш ти там Нацьо, де є дуже жита, будеш пекла книші з велького корита.

Ход ме домів, ход ме, бо юш час, бо юш час, бо юш наше сиве волки пошли в ляс, пошли в ляс.

Тепер всі встають, моляться, дружба приносить столець, на нім кладуть подушку, на неї сідає отець і мати, а свашки співають:

„До стільця сідати, мамічки не мати...“ і т. д.

Молодята стають перед батьками, а коли свашки перестали вже співати, староста зачинає проповідувати: „Всечесни Родиче! Дуже красно дякуєме Вам за Вашу приемність гу мам, за тоту гостину і прислугу. А же ми ту не тутейші, то час уш нам вибератися до свого домівства. Бо як Товит вислав свого сина, а як го довго не било назад, старал ся він за нім, же го довго ніт, а мати виходила аж на тоту дорогу, коди мал повернути і зазирала, ци уш не іде. Так само і родиче того молодця котри нас ту послали, може смутятся, же нас так довго назад неє. Дякуєми Вам за так красне вахованя той Вашой доньки, котра тераз піде з нами, бо тим молодятам стріха родительска уш за тісна. Они будут собі віти нове гніздечко, на нове своє гніздечко, на нове своє господарство, одлучатся од Вас тілесно, але душевно будут завсе з Вами. Як коли придут до

Вас, то їх приймете уш яко госці. А Ви молодята памятайте, як сут випадки, же дакоди дашто незгода зайде межи Вами, сами посваритесь і сами погодитесь, жеби Вашой сварки нечули ані близші, ані дальші сусіди“. Молодята цілують батьків і виходять. Мати дав свашкам за те, що зачеп'ять молоду 1 л. горівки і бриндзю на перекуску. Тут треба ще зазначити, що підчас промови старости, молода дуже плаче. Тепер свашки зачинають співати:

*Коровай. Руський Явірник.
(Фот. Я. Фальковскі.)*

„Нянічко, няньо Ви сивий голубе, як Ви мі замрете, юш мі так не буде.

Мамусю, мамусю я Ваша дитина, мені ся належит скриня і перина.

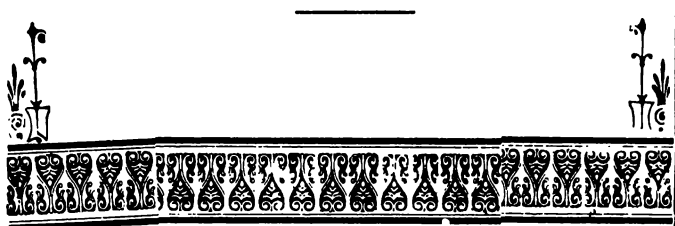
Скриня і перина, корова з телятьом, жеби м ге ходила все до Вас з горнятьом.

Не хтіла ем іти, нагварили сте мя, родинонько моя спомагайте же мя. Єден на мисочку, другий на ложочку, а Ви старий няньо робте колисочку.

Я іду, я іду, бо я іти мушу, я свою мамічку охабити мушу.

Як я ся од мами своєї вибирала, то мі під порогом скала заплакала“.

Тепер дружби „жегнають пороги“, а молодята переступають правою ногою через зложені на хрест на порозі палиці до сіней. Так само з сіней на двір. За ними виходить ціле весілля й рушають в похід до молодого. Дружби виносять замкнену скриню. Один дружба сторожить, а другий виносить перину і подушки. Святьба просить батьків молодої о залогу на дорогу (ц. є 1 л. горівки, хліб і 3-4 кг. бриндзі). Це ховають старости і як приїдуть під село, звідки молодий походить, то їдять і п'ють горівку, щоб мали охоту до співу. Інші весільники беруть що попаде до рук: гусь, курку, терлицю, решето, образи і взагалі все, що можуть з собою взяти. Такий похід виглядає дуже весело, бо через цілу дорогу роблять різні жарти. Пр. староста бере терлицю до лену одним кінцем, а дружба бере за ручки другим кінцем і так поклапкує в такт за музикою підчас цілої дороги; в'яжуть гусь на перевесло із соломи і провадять сейчас за молодою. Коли молода виходить заміж на друге село, то весілля їде на возах. Перед самим відїздом виходить мати в кожусі, вовною до гори, кропить молодята свяченою водою й весільний похід вирушає в дорогу.

МОЛОДА ЙДЕ ДО МОЛОДОГО.

Наперед іде „копіяш“. Він найбільше скаче і вигукує та додає всім весільникам охоти до співу. Молода йде держучися з молодим за хустину, досить сумна. Дружки йдуть до своєї хати, тільки дружби й прочі весільники йдуть до молодого. А свашки зачинають співати:

„Візрій же ся Нацьо (молода) на вишню кватеру, як за тобом плаче отец і з мацером.

Візрій же ся Нацьо на вишний облачек, як за тобом плаче отец неборачек.

Візрій же ся Нацьо, на тот сивий камінь, як за тобом плаче стародавний фреєр.

Візрій же ся Нацьо на тоти вигляди, кади ти носили хлопці чеколяди.

Коли вже похід на дорозі, то зачинають співати скоро, до маршу:

А я така як і мац, чорі очка мусім мац, як би м чорні не мала, на кого м ся подала.

Ой не вір мі, не вір мі, бо я хлопец вандрівний, повандрую гев і там, де поверну дівча мам.

А я такий сьмігалец,¹⁸⁾ беру дівку на палец, под же дівко, под же под, як виросту буду хлоп.

Не било то, як то г вони, били ябка на яблони. Били ябка і ябчата, били дівки і дівчата. Єдна менча, друча векша, моя мила найшумейша. Не било то як то г вони, били ябка на яблони, били вельки, били мали, бо милицкі дівки стари.

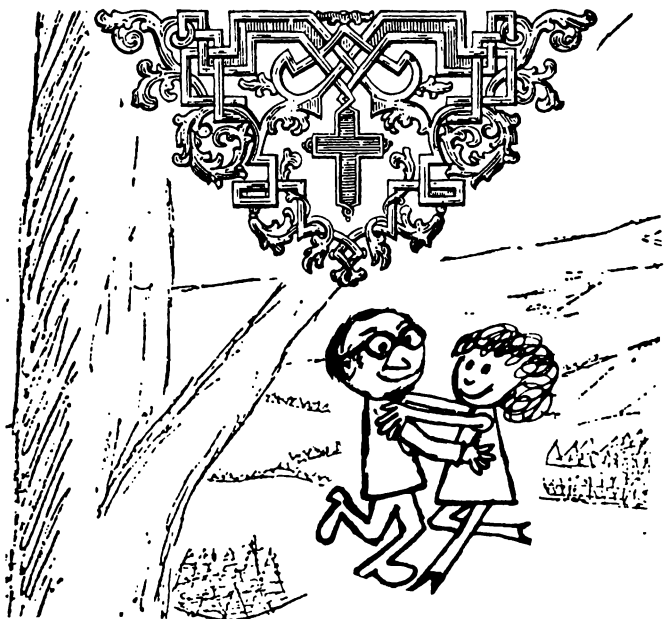
Женю, я ся женю, юш третю недзелю, нікто мі не видит мою младу жену.

Боже, Боже нич не маме, лем на себе позираме, ліпши наши два позори, як дачиї штири воли. Штири воли нич не значат, як тот грейцар, што ся качат“.

Так співають цілу дорогу, і не перестають акі на хвильку, а коли вже зближаються до молодого, то свашки зачинають співати:

„В Ціханского (імя молодого) дворі скала дусит, хто ся ту достане привикати мусит“.

Це свашки співають молодій нарочно, і тим дають знати, що вона вже в дворі батьків молодого.

ВЕСІЛЛЯ В МОЛОДОГО ПО ШЛЮБІ.

Як у молодого почують, що зближається весілля, замикають двері. Весільники приходять під двері й зачинають співати:

„Твоя Янку (молодий) мати за дверями стоїт, преокрутні плаче, невісти ся боїт.

Отвирай мамічко, отвирай сьвітлицю, бо ми ти ведеме вельку порадницю.

Отвирай мамічко, отвирай комору, бо ми ти ведеме велику розвору.¹⁹⁾

Отвирай мамічко, отвирай пекарню, бо ми ти ведеме велику брехарню.

Воліли з ме іти до ліса по бука, ніж ми малк іти по такого слука.²⁰⁾

Воліли з ме іти до плота по дранку, ніж ми мали іти по таку циганку“.

Як бачимо свашки з початку прихваляють молоду, а опісля нарошно ганять і страшать.

Коли в молодого ще дальше дверей не отвирають, то староста йде до дверей, пукає і говорить: „Всечесний Отче! Повертаме з той дороги, в котру сте нас послали; а повертаме не так як євангельский блудний син, што маєток, який му отец дал розмарніл, а вернул з нічим. Ми вертаме так як тот, што достал п'ять талантів, пріробил других п'ять. Післали сте нас з єдним, а прівели з ме Вам два таланти. Прівели з ме синові жену, а Вам поміч, жеби сте так тяжко не гарували, як

дотля. Она Вас заступит, бо з ме вибрали красну, вельку, міцну, згідливу, до того й жирну, і як раз на добру газдиню. Но ци нас приймете і похваляте, ци ні?”

Отець отвирає двері й говорить: „Та кеби лем так било як гадаєте то юш Вас прийму. Бо й так ледво з ме чекали, і барс з ме за Вами старалися, коди придете, бо Вас барс довго не било. Ани з ме з того спати не могли“. Староста: „Та довго нам зишло, бо дрига далека, а і нич то вибралося, випрїбувало, а гу тому трафіли з ме на люди прїязних, гостинних, то фігель²¹⁾ било розийтися“. — Видавця отвирає двері, а молодята і весільні входять до світлиці.

Увійшовши до світлиці, молодята обходять наоколо столів, молода передом, а молодий за нею і цілюють кожну купку хліба. Обходять раз. Отець і мати стоять по середині світлиці. Коли молодята обійшли столи, підходять до батьків і кажуть: „Слава Ісусу Хрісту“, цілюють їх в руки, а молода каже: „прийшлам ся зьвідати Няньо і Мамо, чи мя ту приймети чи ні?“. Отець відповідає, що приймуть і просить сідати молодих і весільників за столом.

Тепер подають перекуску, коли зимно то чай, а коли літом гаряче, то бриндзю, яєшницю і горівку. По перекусці розходяться всі кожний до свого дому спати, а вечером знову сходяться до молодого.

ЗАЧІПЧИНИ МОЛОДОЇ.

Пополудни дружки встають (бо сплять у молодого) і йдуть просити сватів на весілля до молодого.

Самим вечером сходиться до молодого вся сватівба і другі гості.

Тимчасом три або чотири свашки беруть молоду, але так, щоб ніхто не заперимітив і ховаються або до сипанця, а як сусід близько є, то до сусіда. Там замикаються і знімають молодій з голови букет. Молода розбирається з білого убрання, а вдягає рожевий або червений горсет, рожевий кабат і білий фартух. Належить зазначити, що свашки для того ховаються з молодою, щоб їх дружки не побачили. Бо коли случайно посходяться і побачать їх дружки, то роблять молодій назлість. Зривають молодій з голови чеpecь або чубу і т. ін. Опісля молода сідає на коновку, що є прикрита подушкою, свашки зачинають чесати у два варкочи волосся та додають трохи лену, щоб чуба була більша. На чоло дають великий білий чіпок і білу або бронзову шовкову хустку.

Коли молоду зачипчать, то кличуть молодого, і молодий дає молодій 10-20 зл. до рук за вінок, а свашки зачинають співати:

„Юш, юш по в'янечку юш, яку таку чаплявечку на головку злож.

Кукуріку г водне, кукуріку в ночи, як ей зачепили витрищила очи“.

Опісля співають молодому:

Паню млоду чепили, з банта кури летіли, пан млодий ся припотрав, вшитки кури полапав.

Поки свашки чеп'ять млоду, млодий скривається десь у кутику, знімає із себе шлюбну сорочку, а вдіває сорочку від млодої. Цю сорочку, що її здійме сейчас ховає, бо свашки, коли її схоплять, то сейчас вяжуть рукави. Кажуть, що коли пов'яжуть млодому в сорочці рукави, то млодий не буде бити своєї жінки. Нераз буває так, що коли млодий сильний, то сорочку пирвуть цілком, бо свашки тягають сорочку до себе, а млодий до себе. Одного разу трапився такий випадок, що свашки були сильніші, відібрали млодому сорочку, пов'язали рукави, а млодий так сильно тим розгнівався, що прискочив до млодої та її таки на місци добре набив. А треба знати, що на Лемківщині взагалі є дуже рідкі випадки, щоб муж бив свою жінку.

Потім передня свашка частує всіх горівкою, перекушують і йдуть співаючи з млодою до хати:

„Ідеме ми з коморечки, дайте же нам палюнечки, веземе ей зачепену зробили ме з дівки жену“.

Коли увійшли до хати, млода відв'язує річку, відв'язує шнурочку (Гостина у млодої), тне на кавалки та дає по кавалку сват'ї та дружкам. Окремо тне млода з 2-ма шнурки по кавалку і дає музикантам, а музиканти прив'язують до гусель.

Коли має млода на голові кілька стяжок, то одну дає до церкви, а другі роздає млода сестрам.

Тепер млодий танцює з млодою, а опісля дружби і староста. По кількох танцях, дружби йдуть у село просити на придани.

ПРИДАНИ.

Приданами називаємо гостину — другого вечора по шлюбі в молодого. Придани справляє молода для своїх батьків, товаришок, сестер, кумів і добре знайомих сусідів.

Дружби йдуть просити приданців, там, де каже їм молода і сейчас з ними йдуть наперед до батьків молоді. Там одержують перекуску і горівку. Мати бере з собою рівнож 1 л. горівки, хліб, або велику булку і так всі разом йдуть до молоді на гостину. Як молода вийшла заміж у своїм селі, то йдуть пішки, коли ж на другім селі, то йдуть возами. Через дорогу співають:

„Ідеме ми на придани за тим чачком малюваним, ідеме го навидіти, чи му буде добре биті.

Ідеме, ідеме, жеби з ми єй нашлі, жеби з ме виділи, чи їй бабом красьні.

Ідеме, ідеме з гори до долини, ідеме глядати, той нової родини.

Коло млина яворина, коло млина сосна, ніхто того не вгадає, для кого я вросла.

Не мам нич, не мам нич, вода мі забрала, лем то моя міла на брежку зостала.

Чиє дівча на брежку і в атласовім фартушку, чиє ж би било, мое є, што я го любував, воно ме.

А пониже Милика дівки ся купають, на зелених вербинках фартушки вішають. Які тоти фартушки

з білими краями, які тоти дівчата з чорними очами.

Кеби такі очата в крамах продавали, то і я би купила своmu фреїрови.

Ще бим му купила хусточку єдвабну, жеби люди виділи, же ма білу ладну.

Ще бим му купила піщалку кленову, жеби собі записав, як піде до дому.

Ще бим му купила шкірні з острожками, жеби собі черкотав горі Кошицями.

Ще бим му купила перстеник на палец, жеби ся му міготав як піде на танец.

Ще бим му купила перечко на главу, жеби собі потрісав як піде до дому.

Коло млина яворина, коло млина качка, видам я ся прото видам, хоц я небогачка“.

Так співають через цілу дорогу, а коли вже доходять до хати молодого, то зачинають співати:

„Приданяри з доли закривайте столи, столи яворови обруси квітови.

Придани, придани од Бога надани, од Бога милого до пана нашого“.

Так співаючи приходять до дверей, що є замкнені. Назустріч виходять їм музики, приданці співають а музики пригравують:

„Виход до нас, виход наша пані млада, як не маш палюнки єст на ярку вода. Як не маш палюнки, набер гнояниці, напой же си, напой свої приданиці.

Жебис била фришна,²²⁾ то бис гу нам вишла, але їс лінива, тос не вилетіла.

Виход же нам, виход ти Ціханський (молодий) сину, привитай, привитай по жені родину“...

Як до хати не впускають, то видавця іде до дверей, пукає й говорить: „Пане старосто! Гей!“

Староста отвирає двері, а видавця каже: „Слава Ісусу Хрісту!“ Староста відповідає: „Слава на віки. Витайте красно, та што Ваз ту приводіт о такій порі? Може блудите, а може дашто глядате?“
 Видавця: „Пане старосто! Сталася нам шкода. Мали з ме стадо овец і як паслися коло Ваших, єдна найкрасша одорвалася од нашого стада і пішла гу Вашому стаду. А хто зна, ци Ваш югас²³⁾ ей нароком не вхопіл?“
 Староста: „Так як пільнуєте, так мате. В нас жадной чужой увці ніт. Може Вам вовк вхопіл, а Ви не знате тай ту глядате?“
 Видавця: „Тераз вовків ніт, хібаль тоти рукати. А она ту г Вас є, бо ми ту чули ей беку, і зато ту ідеме.“
 Староста: „Піду іши пресмотріти. Як буде, то Вам дам. Ми ту ничийого не хдеме.“
 Староста йде, а за хвилю приходить і каже: „Та єст акурат. Ани сам єм не знал. Но, але мусіте нам за зимівлю заплатити, бо з ме ей красно визімували, юш ся лінит.“
 Видавця: „Сама тота, але презначена і планна, бо сте їй може лем кустріцю²⁴⁾ і крячину давали їсти та зато лінится. А іще плацу хдете, а сир по ній де? Била найліпша дійка, мате з нами добрі обийтися, жеби било тихо.“
 Староста: „Та як же о сир допомінаєтєся, кед то била іщи ярка²⁵⁾. Аж може тераз буде доїлася і то хто зна, яка там дійка з ней буде. А презначити з ме мусіли, бо хто єст в нашім кошарі, то мусит мати наш ознак. Будте раді, же Вам нашлася, то за налізне хоц напіємєся.“

Тепер виходить молодий і молода зо світлом, а хтось третій з горівкою. Молода обвиває руку до фартуха або до хустинки і витаєся зо всіми. З кім привитаєтєся, той дає на привитання до руки 1. зл., а цей, що держить горівку частує всіх.

По привитанні молодий і молода входять до хати, а за ними приданці, що співають:

„Прийшли з ме ту на придани за тим чачком малюваним, прийшли з ме го навидіти, ци му буде добре бити. Як му буде велька біда, не прийдеме веци нігда“.

Коли вже увійшли до хати, батьки молодої сідають за переднім столом, а коло них молода з друзками. Мати кладе на стіл хліб і горівку, що з собою привезла, а молодші приданці танцюють. По кількох танцях засідають приданці коло молодої до стола, а гості й сватъба за іншими столами. Тепер дають перекуску, а свашки співають:

„Чого ви ту приданяри прийшли, кед ту хижа не до Вашой мисли. Бо ту хижа з кресаного древа, не таких ту приданярів треба“.

Приданці знову свашкам відповідають:

„Свашеньки, свашеньки, їли би зте, пили, кед з те паню млоду криво зачепили.“

А ви свашки чти не мате, же ся домів не збирате, а газдови то не мило, бо з барілки вивітрило“.

Свашки знову відспівують приданцям:

„Прийшли до нас приданяри, што ми ту їм їсти дами, нарубами дрібних трісок, дами ми їм на сім мисок. А на осму болота, най ся наїст голота“.

До цього співу пригравав музика. Перекуска триває годину. Підчас того співають і танцюють.

Десь так около 9 години вечером, дружба просить всіх за стіл. Староста зачинає молитву, а по молитві зачинають почастунком вечерю. Кухарки приносять на стіл росіл з горохом. Всі їдять і співають, а музики пригравають:

„Ой вершек мій вершек, мій зелений вершек, юш мі так не буде, як мі било перше. Бо перше

мі било, барс мі добре било, од своєї матічки не ходити било. Не ходити било кадій я ходила, не любити било, кого я любила. Не ходити било горами лісами, не любити било хлопця з чорними очами“.

Потім дають риж, мясо і капусту та підчас того співають далше:

„Була я дівечка, юш не буду нігда, юш ся зволя моя през гору премігла. През гору, през гору, през гору Легнавску²⁶), лапайте їй хлопці на злоту ретязку.

Нічого мі не жаль, лем той одной річи, того варкочика, што закриват плечі.

Нічого мі не жаль, лем то за очима, же ся розлучили чорні зо сивима.

Кед бись знала Нацьо (молода) як ти в чепцю бритко, зарас би ти зарас зошмарила вшитко.

Мусіла ти Нацьо в зальоти дрімати, што ти не виділа кому ручку дати.

Ані нема фарби, ні жадной подоби, вивезти на берег дрилити до води.

Мусіла ти Нацьо в долину смотрити, же ти не виділа за кого маш іти.

Не смотрилам долу, смотрилам до гори, сподобало ся мі то Янково поле.

Буде тобі Нацьо, буде тобі добрі, будеш ти лігала з курами на поді.

З курами на поді, з гусями на воді, буде тобі Нацьо, буде тобі добрі.

Родинонько моя, родино кохана, Ви ся веселите, а я заплакана.

А шваґричку, шваґре не бий мою сестру, бо я на тя тримаю сокерочку остру.

Сокерочку остру ще си поострю, ой шваґричку шваґре, не бий мою сестру.

Жаль мі є, жаль мі є, жаль мнов потрісує, хто
 мя не виховав, той мі розкажує. Хто мя не вихо-
 вав, раз мі їсти не дав, а терез ся буде на мі
 поневіряв.

Не лем тота мама, што мя виховала, але і тота
 мама, што мі сина дала.

Було не копати під порогом ями, було мя не
 брати від тата і мами.

Було не рубати зеленой ліщини, було мя не
 брати молодой дівчини“.

На приданых є багато молодіжи, і тому при
 їдженні витворюють різні жарти й сміхи. Дружби
 сиплять гостям до їдження соли, а найбільше там,
 де сидять дружки. Старостові, коли їсть, сиплять
 соли до ложки. Декому насиплять до кишені ка-
 пусти або напхають костей. Іншому знову запха-
 ють до кишені ложку. Коли-ж опісля дружба на-
 рочно в него знайде, всі сміються, що той ще не
 наївся. Або возьмуть пляшку води і поставлять
 на стіл місто горівки. Староста не знає, випе, а
 то вода. А щоб з него не сміялися, удає що то
 горівка, здоровкає до другого, і так не раз перейде
 через цілий стіл, аж доперва коли трафить на
 декого дурнішого, що з того позлоститься — тоді
 доперва всі з нього сміються.

На кінець їдять капусту. Як поставлять на стіл
 капусту, то музики зачинають грати знану вже
 нам пісоньку: „Ма баба...“

При капусті найбільше співають і роблять жарти.

„Заграй мі гудачку тот короткий танец, моєй
 весолости днеска вечер конец.“

Заграй мі гудачку на тонку струнечку, най си
 витанцюю свою фрайречку.

Заграй мі гудачку, як мі маєш заграц, а по
 моєй смерти вшитко можеш забрац.

Тераз єм ся розскакала, тераз мі заграйте, чорні м бути потрепала, червені мі дайте.

Заграй мі гудачку, штаєра, штаєра, най си ви-танцюю мого фраїра.

Чи тоти гушельки злоти струни мают, як я їм заспівам, же так красні грают.

Горіла липка горіла, а під ньом мила сиділа, іскорки на ню падали, паробци над ньом плакали. Ой ви паробци не плачте, зелену липку загасте, кільо на тій липці конарів, тільо під том липком дулярів; кільо на тій липці листочків, тільо під том липком дудочків. В решеті воду носіли, зелену липку гасілі. Тільо дівочкой подоби, што в тім решеті той води“. Тепер дружба бере тарілку, б'є до неї палицею і носить по всіх столах, а гості кидають музикантам 5-10 гр. Опісля моляться, а по молитві староста говорить: „Всечесна сватьбо, госці і Ви родиче! Што ту зв'яжете на землі, буде зв'язано і на небі, так учит пісμο сьвяте. І тот зв'язок прішол вчера до skutку, бо били з ме сьвітками, де Церков Тайном Малженьства получила тих двоє молодят, котри жиючи осібно, подали собі гнеска руки і прішли на єдну дорогу. Били з ме сьвідками, як они собі перстені з пальця на палец перекладали. Тоті перстені сут як тоті два огніва, котри лучат великий ланцух малженьств христїанских. Ми ту обходиме так як празник тих молодят, котрий то день для них єст дуже важний. І ми можеме повісти словами сьв. Петра, котрий повіл до Ісуса Хрїста, як Ісус Хрїстос переобразил ся на горі Таворській: добрі нам ту биті і весело. Бо маме того дару Божого з праці рук того господаря, котрий ходит і припрошує: „зживайте, пійте.“ А до того іщи музика нам приграє. Але знову на другім місци, де Ісус Хрїстос

п'ятьма хлібами і двома рибами накормил 5 тисяч людей, повідають ученики до Ісуса Христа: „Учителю розпусти народи, бо юш гу вечеру вст“. То і нам би треба повісти, же і нам треба розийтися, бо юш другий день забавлямеся. Але нім розийдемеся, то тим часом молодятм многая літа повинчуеми, аби щасливо, в згоді з родичами, а в любови меджи собом проживали до глибокой старости, многая літа. (співають).

А терас тим родичам і господар'ям того дому най Господ Бог даст сил і здрав'я в згоді з тима ново-повінчаними проживати і внуків ся дочекати. Ісус Христос, як пришов по воскресенію до Апостолів, то перше слово повіл: „Мир вам!“ То і ми, як з ме Вам до того дому тоту невісту пріпровадили, то тіш, жеби сте з том згодом проживали. Дякуеми Вам за тоти дари Божи, а праці рук Ваших, би то не било ущерблено, але сторицею винагороджено на многая літа! (співають).

А терас тій новій родині, а Вашим сватам, жебисте били добрима сватами, не так як то биват медже намі, же пред весільом барс раді маються, а по весілю, то єден в ліво, а другий в право позерат. А Ви о собі не забивайте і в згоді на многая літа проживайте! (співають).

А тераз приданцям і всім госьцям, многая літа. (співають).

Іщи кухаркам, же найвеци ся наробили і старалися вшитким угодити, многая літа“ (співають).

По промові старости приданці складають дарунки молодій. Кожна жінка, що є на приданых, кладе на таріль хустку або полотно, або гроші, але кожна з осібна, а староста носить молодій і каже від кого є. Говорить так само, як при даруванні дружок і дружбів. Молода за кожним

дарунком дякує і рівнож говорить так, як попередньо.

Потім дарує молода. Зачинає від мужа мами. Кладе на таріль хусточку, на ню кладе красну хустину на голову за 10-15 зл., на це кладе дві булки (за 10 гр.) а в них впихає по 50 гр. Тепер кличуть маму до стола молодої, мати молодої на-

*Замужні гасдині коло церкви з дітьми. Команча, пов. Сянік.
(Фот. Я. Фальковскі).*

ливає келишок горівки і здоровкає до свахи, а староста передає дар і каже як попередньо. Мама дякує: „Дякую своїй невістці за дар, а пану старості за послугу. Обіцяюся добром бити, в згоді жити, і як што буде, то поколисати“. Забирає дар до фартуха і відходить.

Часом не кличуть матери молодого до стола, але староста несе дар там, де мати і її вручає. Підчас того нераз роблять жарти. Пр. дружба

виструже з картеля²⁷⁾ кслиску і в дорозі ставить цю колиску на таріль з дарунками від молодой. Староста вручає матері молодого дарунки враз з колискою, а ця забирає подарунки, а колиску ставить назад на тарілку для молодой.

Потім молода дарує вітцю молодого полотна на сорочку. Церемонія така сама.

Опісля дарує молода сестрам молодого по хустці, а братам гроші, або полотна на сорочку. На останку дарує тіткам і дальшим кривним.

Тимчасом, як молода обдаровує родину молодого, то молодь співає і танцює. Два дружби бере вітця на руки, підносять до гори, а всі співають: „Наші Няньо най живот, най живот, най ся з нами напіют“. Або: „Наш газда най живє, най живє, най ся з нами напіє, многая літа“. Так підносять три рази, і за кожним разом так співають. Опісля підносять так само маму і співають: „Наша мама най живот...“ і т. д. Так само співають і музикантам: „Музиканти най живот, най живот, най ся з нами напіют, многая літа“.

Потім слідує т. зв. танець „до чепін“. Староста бере молоду, кілька разів обертається, дає до руки 1-2 зл., 50 гр. і віддає молоду дружбові. Так танцюють всі, хто тільки є на весіллю.

По тім танцю приданці складають по кілька грошів на таріль для тих кухарок, що варили їсти. Коли назбирали 2-3 зл., ставлять на тарілку два келишки горівки, староста кличе кухарок, дарує їм ці гроші, а притім каже: „Наше добре кухарки, зато щось те нам так добре наварили їсти, давми Вам трохи грошей, хоч на фартухи, щось те попалили при варінню“. Кухарки горівку випивають, а гроші ховають; дружби їх підносять, а всі співають: „Наші кухарки най живот, най

живуть, най ся з нами напіють“. Підносять їх кілька разів.

Тепер танцюють до рана. Як починає робитися день — починають всі збиратися до хати, а при-тім співають:

„Будеме ся вибирати, дайте же нам по поляти²⁸).
Дайте же нам по два книші, не з'їдят вам зерно
миші.

Слонечко виходит, місячок заходить, юш ся ро-
динонька з купочки розходить.

Весіля ся кінчит, біда ся зачинат, пані млада
плаче, же юш не витримат.

Не плач Нацьо, не плач, чого бис плакала, кед
ти ледви ждала, жебис ся видала.

Не гнівайся Янку, же перина мала, бо Націна
мама гуси не ховала. А хоц і ховала, то їх по-
продала, не гнівайся Янку, же перина мала“.

Поки ще гості розійдуться — просять їх за
стіл і дають їсти, що лишилося ще тепле від ве-
чорі. По їдженні забираються всі до дому. Коли
уже вийшли на подвіря — співають:

„Бувайте здорові мої товаришки, не будеме хо-
дзіц разом на орішки. Ані на орішки, ані на
яголи, бувайте здорові дівчата молоді“. І відходять.

ЗАКІНЧЕННЯ ВЕСІЛЛЯ.

Сващини.

По полудні, або на другий день роблять свашчини. Свашки, як є добре весілля, хотять віддячитися газдам. Складаються на горівку, кожна бере хліб, а до хліба або бриндзю, або яйця, солонину або мясо і несуть це все там, де є молода. Там у молоді це все приряджують, а коли все готове, то всі свашки засідають за стіл, а коло них молоді, батьки молодих, часом і сусіди та гостяться.

Поправини.

За тиждень по весіллю роблять поправини. Це мати молоді справляє гостину для батьків молодого т. зв. свахи й сватя, а це тому, бо они не мають часу підчас весілля бути в них на гостині. Просять також і дружбів, бо дружби рівнож мало гостяться на весіллю, а це тому, бо носять миски на стіл, припрошують до їдження гостей, виносять столи і т. д.

Мати просить також свою доню, зятів, ближчих сусідів і цілу родину.

Тут вже нема нічо замітного. Трохи попють, поїдять бриндзі, мяса, росолу і розходяться до дому.

Додаток.

Підчас весілля, коли добереться відповідне товариство, а головно, коли мудрі й забавні старости, то між іншими жартами представляють різні монольоги, виголошують різні поезії, чтенія і т. п. Наводимо тут найчастіше практиковані того рода жартобліві виступи:

От Івана Любенецького Чтеніє.

Братіє! Бил собі чоловік Сімеон любящий в коршмах сидіти во вся дни живота своего.

І рече Сімеон: Іцку, Іцку гряди во півніцу і принеси шарпаніцу. Іцко послушен бил, гряділ во півніцу і принюс шарпаніцу і наліває во шклянціцу і подаває Сімеонові. Сімеон попіл раз, другий раз і третій раз і склоніл Главу і упал под лаву і успе яко пес.

І храпіт там Сімеон цілий ден. Аш під вечер взяли чада Іцка Ізраїля і винесли з корчми Сімеона вон, і кинули его под плот.

Ми тую палюніцу велічаєм, о чест і славу не дбаєм, до свіней ся рівнаєм, по болотах ся валяєм. Слава Гершкові і Мошкові і пейсатому Іцку Ізраїлю.

Зьлі і добрі.

Двох приятелів ревних в серцю й мові зішлися раз в ярмак съвяточній в Лабові. А привітавші як ся звикло годіт, як ся человек з человеком так часто не ходіт. І еден другому рече, як то по звичаю: „як ся ті поводит любій приятелю? Оженіл ем ся. — То добрі Богу хвала. Не добрі, бо з ней ест велька нездора. То зьлі. — Та не конче

злі, бо з довгом ся мі злекшало. Бо во в'яні з ньом взяв ем п'янізі немало. Та добрі. — Ой ні, бо за в'яно што мі далі, накупіл ем увець, то мі вшиткі поздыхалі. Та злі. — Та не конче злі, бо за скору і вовну достал ем п'янізі міхіріну повну. То добрі. — А де там добрі до марніка, кед ся мі іньша випроваділа штута. Дім ем собі купіл, викінчіл, визлотіл, перун тріс до него і обернул в попіл. О, то злі. — Не дбам, добрі мі з тим громом, бо оген спаліл жену wraz з домом.

Вибір жени.

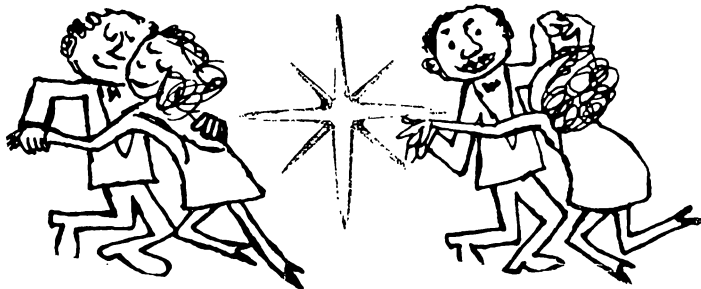
Славний гдовець десь там в малім місці, в середнім юш віку і на хпіл сівавій, але іщі черствій і жвавій, хтіл ся оженіті нарешці. Мал свій домок на ринку, кавал поля склеп до шінку, прітім грош гойний і як рас на мужа прістойний. Глядал жени, і як то биват: на таким товарі ніколі не збиват. Бо в бліскости себе без ламаня голови, нашол собі аж дві гдови. Єдна біла молода жвава і ревна, друга зас старша, але на жену певна. Трудній бил вибір і велькі клопоти, як наші гдівки з приемном мінком все ніби зо жарту і пустоти бавілі ся его чупріном. Молодша го хтіла маті молодшім, прістойним, а старша веде до себе подібним. І все му з голови волос по волосі скубалі, єдна чорний друга білий, аж го на конець тот жарт ток ошпетіл, же глупіом головом як би диньом свѣтил. Го, го в злости помисльіл, ем іщі прес жени, а юш вилісіл ем, а што буде, як ся оженю? Ні, ні, не буду дурним гдівцем. Будте мі здраві, кланям в уніженю, і баби охабил на нічем.

ПРИМІТКИ.

- 1) велобний — гордий.
 - 2) жеби сте били притомні — щоб ви памятали, щоб не забули.
 - 3) річка — це 5—8 галузок з ялиці, що зросли в долині в одно (вершок ялички) щоб було добре взяти до руки. На кожній галузці в купочки барвінку і по одній рожі. Вузька стяжка пов'язана гарно на кокарди лучить всі річки разом, а на самім вершку мала кругла булка або яблуко. Цю булку або яблуко зідають молоді по половині, коли йдуть по шлюбні спати.
 - 4) камарішка — зілля.
 - 5) гудіки — музики, звичайно цигани.
 - 6) пера — це квітки, пришиті на чатині, що їх пришивають на грудях кожному сватові.
 - 7) копія — це дві кольорові хустки зошиті разом, а застромлені на кінець довгої палиці. На вершку тієї палиці в чатиння, рожа й „перечка.“ Це в знак весільний і це в найбільша втіха свашок. Бо коли її зроблять, віддають сватові, що держить ціле весілля в руках; колиж свашки її викрадуть, то сват мусить дати пів літри горівки; колиж не викрадуть, то свашки мусять дати сватові пів літри.
 - 8) поціра́ти — поваляти, обологити.
 - 9) га́мба — уста.
 - 10) ви́давця — це господар на час весілля в домі молодої.
 - 11) вило́ти — добре набити.
 - 12) ой бив сом там — ой був я там.
 - 13) рокі́та — карловате деревце, що має базьки як верба.
 - 14) пахо́лок — парубок.
 - 15) на мой веру — на правду.
 - 16) решпекті́ло — нездара.
 - 17) басалі́гі — грубий кій.
 - 18) сьміга́лец — молодий гультай.
 - 19) розво́ра — нездала жінка.
 - 20) слук — туман, ідіот.
 - 21) фігель било розійтися — тяжко було розійтися.
 - 22) фрі́шний — цікавий.
 - 23) ю́гас — пастух від овець.
 - 24) кустрі́ця — лиха, гірська трава.
 - 25) я́рка — вівця, що не мала ще ягнати, ще не доїться.
 - 26) Легна́ва — село на Чехо-Словащині.
 - 27) карпелъ — виглядає як ріпа, садять для худоби, але й люди їдять.
 - 28) па́ля — пляцок печевий з муки на блясі при кухні або в печі.
-

ЗМІСТ

	Сторінки
Слово від Видавництва	3
Передмова	6
Зальоти	7
Дружбівський танець, спрощування гостей і плетення річки	9
Весілля перед шлюбом у молодого	11
Молодий в дорозі до молодої	16
Молода збирається до шлюбу і приготування в домі молодої на прийняття молодого	17
Молодий прибуває до молодої	20
Гостиня у молодої — Молодята вибираються до шлюбу	24
Молодята йдуть до шлюбу	30
Забобони та вірування, що їх прив'язують до шлюбу	32
Молодята вертають від шлюбу	34
Гостиня в молодої по шлюбі	36
Молода йде до молодого	47
Весілля в молодого по шлюбі	49
Зачіпчення молодої	51
Придани	53
Закінчення весілля	64
Сващини	64
Поправини	64
Додаток:	65
От Івана Любенецького читеніє	65
Зьлі і добрі	65
Вибір жени	66
Примітки	67

GT 2771 .U4.B8 1977 c.1
Bugera, Ivan
Ukrains'ke vesillia na
Lemkivshchyni
2804

ПОРУЧАЄМО ТАКІ НАШІ ЕТНОГРАФІЧНІ
ВИДАННЯ:

1. Ономир/С. Чарторийський/: УКРАЇН-СЬКЕ ВЕСІЛЛЯ. Етнографічний нарис, сторін 64. Ілюстр. Ціна §3-
2. Чарторийський, М, д=р: УКРАЇНСЬКІ РІЗДВЯНІ ЗВИЧАЇ. Етнографічний нарис. Ілюстроване видання, §2.
3. Чарторийська, Богданна: УКРАЇНСЬКІ ВЕЛИКОДНІ ЗВИЧАЇ. Етнографічний нарис. Ціна прим. §1.-
4. Чарторийська, Богданна: АНДРІЇВСЬКІ ЗВИЧАЇ. З нотами, ц. §2.-
5. Хведір, Вовк, проф.: СТУДІЇ З УКРАЇНСЬКОЇ ЕТНОГРАФІЇ І АНТРОПОЛОГІЇ. Велика луксусово видана книга, з 24-ма повнокольоровими постатями українських типів та ноші. Ціна §41.-/уже на вичерпанні.

=====
Для друзів-Лемків поручаємо:

"НА ЗЕЛЕНІЙ ЛЕМКІВЩИНІ", спомини,
д=ра М.С. Чарторийського, за §3.-

ЗАМОВЛЯТИ:

ВИДАВНИЦТВО

„ГОВЕРЛЯ“ В НЬЮ-ЙОРКУ

"HOWERLA" PUBLISHERS

238 EAST 6th STREET

NEW YORK, N.Y. 10003